

УДК 130.2 (477)

Олена Берегова

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КУЛЬТУРОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто із глибини системні зміни соціуму на зламі ХХ—ХХІ століть, пов'язані з впливами глобалізації, появою нових технологій інформації, комунікації, зв'язку та нової філософії відносин у системі “влада — громадськість”. Основні типи соціокультурної комунікації в цій системі — інформування, консультування та залучення громадян до участі — проаналізовані з погляду стандартів демократичного суспільства та їх виявів в умовах України на прикладі галузі культури.

Ключові слова: глобалізація, комунікація, інформаційно-комунікаційні технології, інформування, громадські консультації, залучення до участі, культура України.

Аннотация. В статье рассмотрены глубинные системные изменения социума на рубеже ХХ—ХХІ столетий, связанные с влияниями глобализации, появлением новых технологий информации, коммуникации, связи и новой философии отношений в системе “власть — общественность”. Основные типы социокультурной коммуникации в этой системе — информирование, консультирование и привлечение граждан к участию про-

анализированы с погляду стандартов демократического общества и их проявлений в условиях Украины на примере отрасли культуры.

Ключевые слова: глобализация, коммуникация, информационно-коммуникационные технологии, информирование, общественные консультации, привлечение к участию, культура Украины.

Annotation. in the article deep system changes of society on the border of ХХ—ХХІ st centuries, which are constrained with influence of globalization, appearance of new technologies of information, communication and connection and new philosophy of relations in the system “power-public” were considered. The basic types of social and cultural communication in this system are information, consultation and attraction public to participation were analysed with democratic society standards point of view and their manifestation in conditions of Ukraine on culture branch example.

Key words: globalization, communication, information and communication technologies, information, public consultations, attraction to participation, culture of Ukraine.

Розмірковуючи про зміни, що сталися з людиною й людським співтовариством на зламі ХХ—ХХІ століть, ми зауважуємо суттєві якісні зміни. Передусім впадають в око зовнішні ознаки цих змін, як-от: прискорення темпу життя, інтенсифікація транспортних та інформаційних потоків, “включення” людини у швидкісні режими міжособистісного, ділового, масового спілкування, миттєвість розповсюдження в суспільстві новин, ідей, технологій, результатів людської діяльності тощо. Але значно серйознішими є глибинні системні зміни соціуму. Сьогодні вже нема поділу суспільства за класовим принципом; нині ми спостерігаємо неухильний рух у напрямі до гомогенного суспільства, в якому базовими є демократичні цінності й певні стандарти якості життя. Бурхливий розвиток сфери послуг у розвинутих країнах привів до зростання рівня комфортності життя та якості обслуговування населення, сформувалися й розповсюдилися

в усьому світі певні стандарти якості життя (наприклад, євростандарт дизайну житлових та офісних приміщень, відомі торгові марки у виробництві продуктів, одягу, побутової техніки, автомобілів тощо). Усі ці та інші явища — універсалізації, уніфікації, стандартизації, урбанізації тощо об'єднуються одним генеральним поняттям — поняттям глобалізації.

В цьому контексті виявляється **актуальним** питання взаємодії сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в глобалізованому суспільстві.

У життєдіяльності сучасного суспільства глобалізація має безліч виявів, багато позитивів, якими є формування загальносвітової економічної системи, заснованої на нових принципах переміщення в масштабах усієї планети капіталу, людських і виробничих ресурсів, світового розподілу праці, стандартизації законодавства тощо. Водночас поряд із значними вигодами, що їх несе глобалізація,

людство дедалі частіше стикається з негативними наслідками своєї діяльності, що досягли планетарного масштабу, зокрема, такими, як світова фінансова криза, міжнаціональні та міжрелігійні конфлікти, глобальне потепління, загрози глобальної техногенної катастрофи, тероризму тощо.

Хоча глобалізація є незворотною, глобальне не замінило й не знищило локального. Песимістичні сподівання на крах національних культур під впливом глобалізації не виправдалися. Чимало вчених (С. Кримський, П. Йолон та ін.) зазначають паралельне співіснування в сучасному світі глобалізаційних явищ і тенденцій етнічного відродження, сплеску національних культур, іншими словами — одномоментність процесів інтеграції та диференціації, інтернаціоналізації та регіоналізації (локалізації). Американський культуролог Джеймс Лалл назвав явище співіснування глобального і локального терміном “глокалізація”, який означає змішування глобалізаційних культурних впливів із місцевими контекстами, що має серйозні суспільно-економічні наслідки [2].

На думку С. Кримського, незважаючи на всі процеси глобалізації, багато регіонів планети, як у східних, так і в західних її кордонах, не втрачають своєї самобутності [3, 31]. П. Йолон підкреслює стійкість етнонаціональних спільностей в умовах глобалізації, які “не зазнають істотних буттєвих і ментальних змін, а продовжують функціонувати стабільно” [2; 392]. Крокуючи до дедалі більшої єдності, спорідненості та взаємопов’язаності, людство не може бути безнаціональним. Національність дає можливість її носієві краще орієнтуватися в урбанізованому світі, а почуття належності до певної нації забезпечує сучасній людині необхідну соціальну комфортність [1, 17]. Отже, ми впритул наблизилися до розуміння співвідношення “глобалізація і культура”. Вже саме поняття культури передбачає існування відмінностей: різнобарв’я світової культури складається з надбань кожної національної культури. Саме культура є головним оберегом етнічних традицій нації і захистом від негативних наслідків глобалізації. Це дало підстави британському соціологові Ентоні

Сміту зауважити, що “ідея глобальної культури неможлива на практиці” [9].

Отже, *метою* нашого дослідження є виявлення основних типів соціокультурної комунікації з погляду стандартів демократичного суспільства на прикладі галузі культури.

Порівняймо вияви глобалізації в трьох ключових сферах людської життєдіяльності: економіці, політиці й культурі. Якими б оригінальними, сучасними й передовими не були економічні теорії чи політичні технології, виявлені в тій чи тій країні, навряд чи на них чекає поширення в масштабах усієї планети; а найдовершеніші зразки культури (наприклад, музика Баха, Моцарта, Бетховена, Чайковського, трагедії Шекспіра, картини Рафаеля, поезія О. Пушкіна й Т. Шевченка тощо) є надбанням усього людства. Національні особливості економіки чи політики не можуть, за окремими винятками, презентувати ту чи ту країну на міжнародному рівні; національні особливості культури будь-якої, навіть найбільш відсталой з економічного та політичного погляду країни можуть презентувати її на міжнародному рівні. Негативні наслідки глобалізації впливають, як правило, на всю економічну або політичну систему країни; культура потрапляє під стрілу глобалізаційного негативу, здебільшого, в сегменті своїх масових, розважальних різновидів, але зрозуміло, що не вони визначають напрями розвитку культури нації. Отже, ні економічна, ні політична системи будь-якої країни не можуть бути незалежними від глобалізаційних впливів. Культура — чи не єдина сфера людської діяльності, здатна “чинити опір” глобалізації, зберігаючи недоторканим ядро національної ідентичності (наприклад, у зразках традиційного народного мистецтва).

Другий важливий момент суспільних змін пов’язаний з *появою нових технологій інформації, комунікації та зв’язку*, спрямованих на поліпшення якості людського життя. У цьому контексті зазначаємо вдосконалення та інтенсифікацію транспортних перевезень, швидке розповсюдження всесвітньої інформаційної мережі Інтернет та інших електронних масмедіа, мобільної телефонії тощо.

Найпотужнішою з винайдених у ХХ ст. інформаційно-комунікаційних технологій є

Інтернет. До позитивних рис комп'ютерної мережі належить те, що вона дає можливість працювати, купувати, розважатися і спілкуватися, не виходячи з власного будинку. Знімається питання про роботу й робочі місця, з'являється новий канал комунікації не лише з іншими індивідами, а й з усім світом. Інтернет є невичерпним джерелом інформації різного роду і виду.

Водночас звідусіль лунають заклики щодо створення системи фільтрування інформації в Інтернеті. Розсуваючи межі інформаційного простору до безмежності, Інтернет знімає й будь-які моральні обмеження з наявної в ньому інформації. Поряд із цінною й суспільно корисною інформацією користувач Інтернету може знайти в мережі багато бруду, тобто веб-сторінок, що поширюють не позитивну, а руйнівну інформацію, пропагують наркоманію, дитячу порнографію, тероризм, ультрарадикальний націоналізм тощо. Це означає, що моральне обличчя та рівень культури власників веб-сайтів є не менш важливою проблемою глобального масштабу, ніж екологічна безпека, фінансова стабільність тощо. Так, визначальною для повноцінного, ефективного, цивілізованого функціонування механізмів комунікації в сучасному соціумі стає етична домінанта, неухильно зростає роль культури в комунікаційних процесах.

Третій момент суспільних змін полягає в наступному: *з'явилися нові концептуальні технології соціокультурної комунікації*. Ці технології потребують окремого розгляду. Сучасне цивілізоване суспільство функціонує за принципом пріоритету життєвих інтересів, прав і свобод людини. У такому суспільстві рішення приймаються колегіально, учасники суспільної комунікації висловлюють різні погляди, радяться, консультуються, шукають консенсусу, переконують один одного за допомогою словесних доказів. Переконати — означає обґрунтувати висловлені ідеї в такий спосіб, щоб ті, хто беруть участь у їх обговоренні, погодилися з аргументами і приєдналися до них. Технології переконання є визначальними у формуванні будь-яких видів політики — економічної, соціальної, культурної і т. ін. Державна влада здійснюється відкрито, публічно,

перебуває під постійною критичною увагою, консультується і враховує думку громадськості під час прийняття відповідальних рішень, а тому вільний обмін інформацією, ідеями, думками між владою та громадськістю є надзвичайно важливим чинником громадянського суспільства.

Демократичні країни століттями накопичували досвід суспільної активності, що сприяє підвищенню ефективності державного управління і прозорості дій влади. З іншого боку, владні структури цих країн навчилися використовувати в своїй діяльності певний арсенал засобів, спрямованих на формування громадської думки щодо різних аспектів державної політики в бажаному напрямку, створення позитивного іміджу органів влади та їх керівників, зростання довіри громадян до влади.

Прозорість, підзвітність і відкритість для громадськості є основними характеристиками демократичного ринкового суспільства. Тому в демократичних країнах організації та установи державного сектора в своїй діяльності керуються такими принципами: 1) громадськості надається вся інформація, необхідна для розуміння діяльності організації; 2) внутрішні процедури вироблення та критерії ухвалення рішень роз'яснюють громадськості; 3) громадськість має право доступу до всієї офіційної інформації, а всі винятки обґрунтовуються на підставі чітких критеріїв; 4) забезпечення довіри та добровільної співпраці громадськості є одним з найважливіших завдань організації; 5) організація консультується з іншими державними установами та всіма зацікавленими сторонами поза органами державної влади [6, 13].

У світовій практиці склалася типологія комунікаційних відносин у системі "влада — громадськість", яка включає:

- інформування;
- консультування;
- залучення громадськості до участі.

Інформування — це односторонній процес надання інформації громадськості загалом або зацікавленим групам чи організаціям, що представляють інтереси тих, на кого відповідна політика потенційно впливає. Інформування, як правило, здійснюється через систему

засобів масової комунікації, основними складовими якої є:

- традиційна друкована преса;
- електронні ЗМІ (радіо, телебачення);
- інформаційні та рекламні агентства;
- комп'ютерні мережі.

Демократичний устрій суспільства надає громадянам право самостійно здійснювати пошук необхідної інформації, зокрема, й через невідомі джерела (тим більше, що мас-медіа не завжди оприлюднюють інформацію, яка насправді цікавить громадян), а саме: роботу зі зверненнями (запитами) громадян, обробку телефонних запитів, систему інформаційних служб та інформаційних центрів, інформування через Інтернет тощо.

Консультавання як практика прямого безпосереднього обміну ідеями, думками чи порадами між зацікавленими сторонами є однією з обов'язкових адміністративних процедур, вагомою складовою комунікаційних відносин у системі “влада — громадськість”. У демократичних країнах громадські (публічні) консультації проводяться для того, щоб отримати уявлення про думку та реакцію суспільства на ті чи ті дії уряду. По суті, консультавання в процесі вироблення та реалізації політики, під час прийняття рішень на всіх рівнях влади є отриманням інформації від громадськості (визначеної аудиторії) щодо заздалегідь визначених владою питань. Цей вид зв'язків є важливим на стадії розробки альтернативних варіантів політики й може стати ключовим у процесі налагодження добрих стосунків між урядом і громадськістю.

Відповідно до специфіки завдань чи етапів консультавання може здійснюватися в різних формах:

- проведення опитування та дослідження громадської думки;
- оголошення періодів зауважень та коментарів під час розробки законопроектів чи проектів документів щодо розвитку політики;
- проведення колоквиумів, неформальних презентацій, днів відкритих дверей, публічних слухань із виступами посадових осіб тощо;
- проведення зустрічей посадових осіб та громадськості для обміну думками;
- проведення зустрічей-навчань у групах

від 5 до 20 осіб для обговорення важливих суспільних проблем;

- обговорення під час “круглих столів” і в рамках фокус-груп (8-10 чоловік) для виявлення всього спектру специфічних інтересів і досягнення консенсусу.

Необхідним елементом демократії є залучення громадськості до процесів вироблення політики і прийняття політичного рішення. Залучення громадськості – це активна участь громадян та їх об'єднань (організацій) за власною ініціативою у формуванні публічної політики, а також у її реалізації та оцінці. Саме цей тип комунікаційної взаємодії, що є принципово двостороннім, відкриває шлях реального партнерства. Серед найбільш ефективних є низка механізмів, методів та процедур участі громадськості в процесі розробки політики, кожен з яких має свої переваги й недоліки і використовується для різної мети:

громадські ради, дорадчі комітети;

громадські слухання, під час яких громадяни, їх об'єднання та посадові особи різних рівнів збираються разом для обміну інформацією та думками щодо різних питань соціокультурного розвитку;

громадська експертиза як проектів, так і рішень влади та їх наслідків;

громадський контроль за дотриманням представниками влади законів та власних рішень;

громадянська просвіта як комплекс заходів з інформування та мотивації великої кількості громадян з метою вирішення нагальних проблем громади; це базовий елемент, передумова формування “культури участі”;

дослідження (ініціатив) за участю всіх зацікавлених сторін як інструмент підвищення активності громадян, ідентифікації проблемних зон громади;

звітні картки, які використовують для визначення ставлення населення до певних проблем місцевих громад, а також для спрямування політики, подальших дій владних структур та недержавних організацій з метою покращення рівня життя;

організація громади на принципах самоорганізації з метою впровадження змін у політиці на місцевому рівні;

соціальний моніторинг як процес, що дозволяє громадськості відстежувати впровадження державних рішень на місцевому рівні, визначати їх ефективність та адекватність, а також надавати свої пропозиції щодо поліпшення процесу ухвалення рішень;

створення коаліцій як добровільне (формальне чи неформальне) об'єднання недержавних організацій, що обстоюють спільні інтереси;

участь у стратегічному плануванні для забезпечення оптимальних шляхів економічного, соціального та культурного розвитку громад;

участь громадян як платників податків у фінансовому плануванні, формуванні місцевого, регіонального, державного бюджетів.

Наведений перелік не є вичерпним, до нього можна додати такі ефективні форми участі громадськості, як демонстрації/мітинги, пікетування, збір підписів на підтримку колективних протестів, проведення громадських розслідувань у випадках порушень прав та інтересів громадян. Вибір методу (або комплексу методів) участі громадськості є особливим, специфічним у кожному конкретному випадку й залежить від проблеми, яка потребує розв'язання.

Розглянемо тепер, як реалізується типологія комунікаційних відносин у системі “влада — громадськість” в умовах України на прикладі галузі культури.

В Україні створення дієвої, ефективної, прозорої системи комунікації органів влади з громадськістю тільки-но розпочалося. Вітчизняні фахівці зі зв'язків з громадськістю обережно ставляться до нових маловідомих в Україні форм управлінської демократії й з величезного арсеналу інформаційно-комунікаційних технологій відбирають лише ті засоби, що вже пройшли апробацію часом і, до певної міри, є звичними для української громади (наприклад, взаємодія зі ЗМІ та засоби пропаганди).

За часи незалежності в Україні напрацьовано досить вагомий нормативно-правову базу з питань інформаційної діяльності та комунікаційної взаємодії в суспільстві. Загальна кількість законодавчих і підзаконних актів з

питань інформаційно-комунікаційної діяльності зростає з року в рік, що свідчить, з одного боку, про неврегульованість інформаційних відносин, відсутність зваженої концепції державної інформаційної політики та стратегічного комунікаційного планування, з іншого — про намагання підвищити “спроможність суспільства забезпечувати участь громадян у політичному житті за допомоги комунікацій, від чого безпосередньо залежить потенціал демократії” [7].

Інформування громадян про основні напрямки культурної політики держави відбувається через загальнодержавні галузеві періодичні видання, до яких належать газети “Культура і життя” та “Українська музична газета”, журнали “Українська культура”, “Музика”, “Український театр”, “Театрально-концертний Київ”, “Дніпро”, “Україна”. Доступ до офіційної інформації з питань культурної політики можливий для громадян України й через систему публічних бібліотек та *Інформаційний центр з питань культури і мистецтва*, що діє при Національній парламентській бібліотеці. Інформування відбувається й через запровадження нових комунікаційних технологій, наприклад, таких, як прес-тури і прес-клуби.

Досить насиченим джерелом офіційної інформації про культурну політику держави є офіційний веб-сайт Мінкультури (www.mincult.gov.ua). Цей веб-сайт інтегрований у Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. На веб-сайтах, відповідно до єдиних вимог, розміщено інформацію про структуру, склад, основні види діяльності органів влади, номери “гарячих” телефонів, за якими можна звернутися за допомогою, тексти нормативних актів, прийнятих установою, оперативну інформацію, важливі повідомлення, бланки документів тощо.

На сьогодні фактично всі центральні органи виконавчої влади, обласні державні адміністрації та 265 районних державних адміністрацій представлені в мережі Інтернет. Але на всіх веб-сайтах органів виконавчої влади застосовано режим односторонньої взаємодії. Режими двосторонньої взаємодії та проведення трансакцій поки що відсутні. Веб-сайти

здебільшого використовуються для інформування, а не для двосторонньої взаємодії, як в усьому світі.

На відміну від розвинутих європейських країн, Інтернет в Україні поки що розвивається не так стрімко, розширення українського сегменту Всесвітньої мережі просувається повільно, не достатньо розробленими залишаються правові засади діяльності Інтернет-ресурсів. Інтернет ще не став визначальним джерелом інформації для громадян нашої держави, хоча спостерігаються деякі зрушення в розвитку мережі Інтернет в Україні та неухильне зростання рівня комп'ютерної грамотності переважної маси громадян. За статистичними даними Держкомстату та Держкомінформатизації, зафіксовано тенденцію зростання кількості активних користувачів мережі в Україні: у 2001 р. ця кількість становила близько 230–250 тис. або 0,5% всього населення, а станом на жовтень 2003 р. становила 3,5 млн або 7% населення України, станом на липень 2008 р. налічувала близько 8 млн осіб або 17,4% населення України (зараз це приблизно 20%).

Новим для України є й досвід проведення *громадських консультацій*. Зростання інтересу до цього виду зв'язків із громадськістю зумовлене зростанням ролі “третього сектора” — мережі недержавних організацій (НДО) в Україні. І хоча кількість НДО в Україні, порівняно з іншими країнами, є малою, вона має тенденцію до стійкого розширення. Якщо, за статистикою, в 1996 р. в Україні діяло приблизно 16 тис. НДО, то на початку 2000 р. їх кількість становила вже близько 25 тис. У 2005 р. нараховувалося понад 30 тис. громадських і майже 17 тис. благодійних організацій, і на сьогодні позначилася стійка тенденція постійного зростання цих показників. Половина з наявних в Україні громадських організацій за статутною діяльністю належить до культурно-мистецьких. Серед них — ціла низка організацій театрального, музичного, книговидавничого, образотворчого, кінематографічного спрямування, національно-культурних товариств, які не тільки успішно функціонують, стимулюючи продукування мистецьких вартостей, а й поширюють здобутки українського мистецтва як в Україні, так і за її межами.

За участю представників громадських організацій культурно-мистецького спрямування відбуваються фактично всі семінари, “круглі столи”, тренінги з різних питань діяльності галузі, ініційовані Міністерством культури і туризму України. Отже, все це є свідченням того, що суспільство та його репрезентативні інстанції свідомі того, що культурно-мистецькі організації недержавного сектору сьогодні становлять реальну суспільну силу і стають дедалі потужнішим чинником культурної активності населення. Водночас “незважаючи на наявність численних недержавних неприбуткових організацій та об'єднань, попри ... законотворчі зусилля й навіть окремі часткові успіхи, ““третього сектора суспільного виробництва” фактично досі не сформовано” [4; 84].

Залучення громадян до участі в розробці та реалізації культурної політики відбувається переважно через діяльність експертних рад (комісій), що утворюються при Міністерстві культури і туризму України. На сьогодні при Міністерстві культури і туризму України функціонує більше 10 експертних рад, до складу яких входять провідні митці, представники міністерств і відомств, громадських організацій і творчих спілок:

- Експертна комісія з питань розповсюдження і демонстрування фільмів;
- Вища експертна Рада з питань кінематографії;
- Експертна рада з монументальної скульптури;
- Експертна Рада з розгляду заявок учасників конкурсу з визначення вітчизняних гастролерів;
- Експертна рада з відбору та придбання кращих творів українських композиторів, видатки на які здійснюються з державного бюджету України на умовах державного замовлення;
- Експертна рада з відбору та придбання творів образотворчого, декоративного та народного мистецтва;
- Експертна рада з питань відбору книг для поповнення фондів публічних бібліотек;
- Експертні ради з розгляду клопотань про надання статусу академічного творчим колективам України в галузях музичного та театрального мистецтва;

- Науково-методична рада з питань охорони культурної спадщини;
- Рада директорів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання);
- Рада з питань культури національних меншин України;
- Громадська рада.

Висновки. Таким чином, аналіз стану розвитку сучасних комунікаційних технологій, здійснений у цій статті на прикладі культурної політики, показує, що в Україні розпочався пошук нових форм соціокультурної комунікації, які є адекватними принципам сучасного рівня демократії й роблять можливим залучення громадськості до процесів вироблення та реалізації культурної політики. З широкого спектру видів PR-діяльності найрозвинутішими в Україні є традиційно використовувані ще з радянських часів засоби взаємодії з мас-медіа та пропаганди; значна частина інших, не менш важливих і ефективних PR-технологій, таких, як громадські консультації, інформаційний моніторинг, створення позитивного іміджу тощо, виявилися новими для всіх рівнів менеджменту. В Україні створена широка законодавча база з питань інформаційно-комунікаційної діяльності, однак відсутність офіційної концепції інформаційної (комунікаційної) політики робить механізми соціокультурної взаємодії та обмінів неієвними, а мінімальний рівень залежності влади від населення спричиняє значний ухил у бік інформування замість пошуку оптимального балансу громадських інтересів і активного залучення громадян до участі в процесах вироблення та реалізації культурної політики.

В Україні, де відсутній необхідний рівень залежності влади від населення, розвиток

системи зв'язків з громадськістю перебуває в зародковому стані, дієвого зворотного зв'язку та механізму впливу громадянського суспільства на прийняття й реалізацію управлінських рішень в Україні поки що не створено, хоча їх пошук уже розпочався. Надзвичайно важливим на шляху співпраці влади з громадськістю є подолання інертності соціуму, розвиток “третього сектора” та піднесення політичної культури громадян, котрі повинні усвідомити себе суверенними, вільними, рівними та відповідальними.

Якщо коротко підсумувати основні тези статті, то вони замикаються на ідеї культури:

1. Культура — це фактично єдина сфера людської діяльності, здатна “чинити опір” глобалізаційним процесам.

2. Нові засоби комунікації (зокрема Інтернет) відкрили нові можливості обміну інформацією, але гостро поставили питання про її носія та призначення. Тому визначальною для ефективного, цивілізованого функціонування механізмів комунікації в сучасному соціумі є етична домінанта, зростає роль культури в інформаційно-комунікаційних процесах.

3. Нові концептуальні технології соціокультурної комунікації вимагають подолання інертності соціуму, розвитку “третього сектора” та піднесення політичної культури громадян. Тільки за цих умов можливо створити в Україні таку систему управління інформаційними потоками, яка б забезпечила діалоговий характер відносин між владою та громадськістю, цілеспрямоване формування громадської думки, стимулювання громадянської активності, піднесення довіри до органів державної влади, що наблизить Україну до стандартів демократичної цивілізованої держави.

Література:

1. *Войтович С.* Світ соціальних відносин в українській культурі: Історико-соціологічне дослідження / С. Войтович. — К., 1994. — 145 с.
2. *Йолон П.* Обрис ментальності та її суб'єкта // Проблеми теорії ментальності [відп. ред. М. В. Попович] / Петро Федорович Йолон. — К.: Наукова думка, 2006. — С. 372—403.
3. *Кримський С.* Смісл постісторії / Сергій Кримський // Філософська думка. — 2006. — №4. — С.22—35.
4. *Культура в законі: Стан та проблеми правового регулювання культури в Україні / За ред. О. Гриценка.* — К.: УЦКД, 1998. — 104 с.
5. *Лалл Дж.* Мас-медіа, комунікація, культура: Глобальний підхід. Пер. з англ. — К.: “К.І.С.”, 2002. — 264 с.
6. *Сундаков А.* Реформи системи державного управління в Україні: на шляху трансформації / Укр. переклад Т. Діхтяр. — К., 2001. — 56 с.
7. *Hardt, Hanno.* Critical Communication Studies: Communication, History and Theory in America. — New York: Routledge, 1992.
8. *McLuhan M.* Understanding Media. — London, 1967.
9. *Smith A.* (1990) Towards a global culture? In M. Featherstone (ed.) Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity. — London: Sage.